

## ZAMONAVIY TELEVIDENIEDA TOK-SHOULARNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK TA'SIRI

*Hasanova Mohira Bahodirovna*  
"Milliy" telekanali xodimi Rejissyor

**Annotatsiya:** Zamonaviy jamiyatda ommaviy axborot vositalarining, xususan, televideniening ahamiyati tobora ortib bormoqda. Bu jarayonda tok-shoular alohida fenomen sifatida shakllanib, auditoriyaga o'ziga xos tarzda ta'sir ko'rsatmoqda. Tok-shoular televizion janrlar orasida eng keng tarqalgan va ijtimoiy-psixologik jihatdan chuqur ta'sir qiladigan dasturlar sirasiga kiradi. Ular orqali jamiyatda dolzarb masalalar muhokama qilinadi, turli qarash va nuqtai nazarlar o'rta qo'yiladi, shuningdek, odamlarning ruhiy va ijtimoiy holatiga ta'sir qiluvchi omillar yoritiladi. Ushbu maqolada Zamonaviy televidenieda tok-shoularning ijtimoiy-psixologik ta'siri haqida ma'lumotlar berilgan.

**Kalit so'zlar:** Tok-shou, zamonaviy televidenie, ijtimoiy-psixologik ta'sir, jamoatchilik fikri, auditoriya, media ta'siri, ommaviy kommunikatsiya, tomoshabin bilan muloqot, idrok psixologiyasi, OAV ta'siri.

Tok-shoularning ijtimoiy-psixologik ta'siri, eng avvalo, ularning interaktivligida ko'rinadi. Tomoshabinlarni bevosita muhokamaga jalb qilish, fikr almashish imkoniyati, hamda erkin muhitda savollar va javoblar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni shakllantirish orqali tok-shoular keng auditoriyaning e'tiborini tortadi. Shu bilan bir qatorda, dastur ishtirokchilarining ochiq fikr almashinuvi, shaxsiy hayotlari yoki jamiyatdagi muammolar borasida erkin so'zlashlari jamiyatda ochiqlik va so'z erkinligini rivojlantirishga turtki bo'ladi. Televidenieda efirga uzatilayotgan tok-shoular milliy va zamonaviy qadriyatlar, ijtimoiy norma va me'yorlarni keng yoritishda, ularni shakllantirish va mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Mazkur dasturlar auditoriyaga ijtimoiy-huquqiy, axloqiy, madaniy, iqtisodiy va boshqa sohalaridagi muammolar haqida tasavvur beradi. Bu bilan tok-shoular bilvosita fuqarolik jamiyatining shakllanishi, odamlarda ijtimoiy faollik, o'z hayoti va jamiyatidagi o'zgarishlarga mas'uliyat kabi fazilatlarni uyg'otadi. [1]

Tok-shoularda ishtirokchilarning bir-biri bilan muomala qilishi, fikr bildirishi yoki mavzuga oid bahs-munozaralar to'g'ridan-to'g'ri efir orqali butun mamlakat ahliga yetkaziladi. Bu jarayon tomoshabinlarning ongi va ruhiyatiga ma'lum ma'noda ta'sir o'tkazadi. Tok-shoular inson ruhiyati va psixologiyasining turli jihatlarini ochib beradi. Ayniqsa, jamiyatda uchraydigan muammoli vaziyatlar, ijtimoiy tengsizlik, oilaviy va jamiyatdagi nizolar, yoshlar muammolari yoki axloqiy qadriyatlar — bularning barchasi efirda muhokama qilinadi. Natijada, teleko'rsatuvlar aholi orasida

hayotga, odamlar munosabatiga, jamiyatda yuz berayotgan o'zgarishlarga nisbatan ma'lum bir psixologik muhitni shakllantiradi. Bugungi kunda tok-shoular milliy televidenie uchun nafaqat axborot tarqatish vositasi, balki odamlarning ongini boshqarishda, ruhiy va ijtimoiy muammolarni yoritishda, ularni muhokama va tahlil qilishda ham muhim rolga ega. Tok-shoular jamiyatga bevosita ijtimoiy va psixologik ta'sir ko'rsatadigan bir maydonga aylanmoqda. Dastur ishtirokchilari va tomoshabinlar o'rtasidagi munosabatlar, davr savollari, hozirgi kun muammolari ijtimoiy ong va psixologiyaga o'zgacha ta'sir ko'rsatadi. Tok-shoular doirasida o'zaro muloqot, bahs, muhokama orqali odamlar turli pozitsiyalar, yangicha fikr va qarashlarga duch keladilar. Ularning fikri bo'yicha boshqa insonlar, olimlar, ishbilarmonlar yoki ahli mutaxassislar o'z nuqtai-nazarlarini bildiradi, bu esa keng auditoriyada yangicha tafakkur va dunyoqarash shakllanishiga olib keladi. Tok-shoular ijobiy va salbiy xarakterli psixologik ta'sirlarni uzata oladi, ya'ni odamlarni ruhlantirishi, tashvishga solishi, ko'ngilxushlik baxsh etishi yoki ba'zan salbiy kayfiyatga olib kelishi mumkin.[2]

Tok-shoularning asosiy psixologik ta'siri inson ongini yangi ma'lumotlar bilan boyitishda, stereotiplar, an'anaviy qarashlarning buzilishida, ularning yangilanishida yaqqol namoyon bo'ladi. Har qanday tok-shou dasturi orqali ko'rib chiqilayotgan mavzu ijtimoiy hayot uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki efirga ketayotgan dastur dagi gap-so'z, muhokama, tanqid va fikrlar albatta jamiyat a'zolarining hayotiga ma'lum miqdorda ruhiy va ijtimoiy ta'sir ko'rsatadi. Tok-shoular har bir inson ongida yangicha savollar va g'oyalar, turli fikrlar, tahlil va muhokamalar, psixologik kechinmalar, yangi qarashlarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Dasturda ishtirok etayotgan insonlar o'zlari uchun yangi bilim, ma'lumot, yo'l-yo'riq oladi. Tomoshabin sifatida esa, har bir inson masalalarga o'z pozitsiyasidan baho berib, o'z fikrlash tarzi va dunyoqarashini kengaytiradi. Zamonaviy tok-shoularning ijtimoiy-psixologik ahamiyati, eng avvalo, ommaning ijtimoiy faolligini oshirish, fuqarolik jamiyatiasini mustahkamlash, insonlar orasida asosan tolerantiya, saviyali bahs madaniyati, o'zaro hurmat va e'tibor tuyg'ularini rivojlantirish bilan bog'liq. Tok-shoular umumiy yig'in, ma'ruza va boshqa kollektiv tadbirlardan farqli ravishda, ochiqlik va to'g'ridan-to'g'ri muloqotga asoslangan, bunda har kim o'z so'zini bimalol ayta oladi. Fikrlash va munosabat erkinligi televidenie orqali ijtimoiy hayotga olib kiriladi, shu sababli ushbu janr bugungi kunda ayniqsa, dolzarb ahamiyat kasb etadi. [3]

Tok-shoular odatda, dolzarb mavzularga bag'ishlanadi, jamiyatni qiynayotgan muammolar yoki aktual savollar yuzasidan ochiq muhokama maydoni sifatida xizmat qiladi. Ommaviy axborot vositalari, asosan televizion tok-shoular jamiyat hayotining eng og'riqli nuqtalarini ochib berish, odamlar o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etish uchun muhim vosita sifatida bo'lib kelmoqda. Tok-shoular insoniyatga moslashuvchanlik, murosaga kelish, to'g'ri fikrlash, aniq savollar qo'yib, ularga javob

topish, muammolarga zamonaviy yondashuvni shakllantirishda yordam beradi. Tok-shou orqali jamiyat ijtimoiy qatlamlari oʻrtasidagi oʻzaro bogʻlanish mustahkamlanadi, odamlar orasida milliy va insoniy qadriyatlar, madaniyat va tarix, bugungi zamonaviy talablar haqida sogʻlom bahs-munozara, ochiq fikr almashinuvi yuzaga keladi. Aynan shunday muhitning mavjudligi ijtimoiy ong va ruhiyatga sezilarli darajada ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Tok-shoularda muhokama qilinadigan mavzular umumiy milliy manfaatlar, jamiyat taraqqiyoti uchun zarur boʻlgan qadriyatlarni shakllantiradi va mustahkamlashga xizmat qiladi. [4]

Tok-shoular nafaqat axborot manbai, balki tarbiya, oʻqitish va ruhiy qoʻllab-quvvatlash vositasi hisoblanadi. Jamiyatda uchraydigan ijtimoiy-psixologik muammolarni yoritish, ularni tahlil qilish va yechim topish jarayonida tok-shoular muhim ahamiyat kasb etadi. Televidenie orqali efirga uzatiladigan har bir tok-shou dasturi jamiyat hayotining turli sohalariga taalluqlidir. Ular yordamida odamlar koʻplab ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy hamda boshqa sohalarga oid muammolar bilan tanishadilar, ularga oʻz munosabatini bildiradilar. Shuningdek, tok-shoular zamonaviy hayotning ommaviy fenomeni sifatida insan munosabatlaridagi evaporatsiya, adabiy va axloqiy qadriyatlarning shakllanishi, yangi avlodlarning dunyoqarashini oʻzgartirish, psixologik xususiyatlarni shakllantirishda yetakchi oʻrinda turadi. Bunda eng muhim narsa — efirda bildirilgan fikr va qarashlarning ijtimoiy ongga taʼsiri, uni toʻgʻri yoʻnaltirish va talqin qilishdir. Tok-shoular jamiyat ravnaqi, inson ruhiyatini tarbiyalash, ijtimoiy muammolarni ochiq-oydin muhokama qilish, ularni ilmiy va hayotiy jihatdan tahlil etishda keng imkoniyat ochadi. Tok-shoularning jadal taraqqiyoti va auditoriya qalbidan chuqur joy olishi bejiz emas. Ularning har bir soni butun jamiyatga biror yangilik, dolzarb mavzu, muhim masala va uni yechish yoʻllari haqida fikr bildiradi. Odamlarning maʼnaviy silsilasida tok-shoular oʻzining mustahkam oʻrniga ega. [5]

### **Xulosa:**

Zamonaviy televideniya tok-shoular ijtimoiy-psixologik hayotning ajralmas qismi boʻlib, bugungi jamiyat hayotiga sezilarli taʼsir koʻrsatadi. Ular nafaqat axborot vositasi, balki tarbiya, ruhiy qoʻllab-quvvatlash, odamlarning tafakkur va munosabat madaniyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi kuchli forumga aylandi. Tok-shoular orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlar, ijtimoiy normalar, zamonaviy rivojlanish va taraqqiyot qadamlari ochiq-oydin aks etadi. Ular jamiyat ongini yangilaydi, tafakkurga yangi-maʼrifiy yondashuv olib kiradi, odamlarni faol hayotga chorlaydi va bir maqsad sari birlashtiradi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abduqodirov, D. (2020). “Zamonaviy OAV tizimi va ijtimoiy ongga taʼsiri”. Oʻzbekiston Milliy axborot agentligi, 4(2), 65-72.

2. Abdullaeva, Z. (2021). “Televizion jurnalistika: nazariya va amaliyot”. Toshkent: Universitet nashriyoti.
3. Axmedova, N. (2018). “Ijtimoiy psixologiyaning asosiy yo‘nalishlari”. Toshkent: Ilm Ziya.
4. Bobojonov, B. (2019). “Media madaniyati va jamiyatning ijtimoiy-psixologik muammolari”. Ijtimoiy Falsafa, 2(7), 89-96.
5. Ergasheva, M. (2019). “Televizion tok-shoular va ijtimoiy ong”. O‘zbekiston Fanlari Akademiyasi jurnali, 8(2), 210-218.
6. Jo‘rayev, S. (2022). “Zamonaviy televidenie va psixologik ta’sir omillari”. Yoshlik, 3(24), 122-128.
7. Karimova, D. (2020). “Tok-shoularning yoshlar ongiga ta’siri va tarbiya masalalari”. Yoshlar psixologiyasi, 2(1), 50-56.
8. Mirzayeva, D. (2017). “Ommaviy axborot vositalarida ijtimoiy psixologik jarayonlar”. Toshkent: Ma’rifat.
9. Nuraliyev, F. (2021). “Televizion dasturlar va ijtimoiy ong”. Telekommunikatsiyalar, 6(18), 143-150.